Plechtige viering op 4 mei tijdens dodenherdenking

'Ik zal sterven met een glimlach op de lippen'

Het geluid van verwoesting verbreekt de stilte van de nacht. Een olietanker, opengereten door een explosie, spuugt laaiende ruwe olie. Bemanningsleden schreeuwen in de brandende hutten en een groepje probeert de reddingsboten te bereiken. Anderen gooien zich overboord. Velen sneuvelen. Het is 16 februari 1942. De tijd: één uur en 32 minuten. De Tweede Wereldoorlog is Aruba binnengevaren door de Duitse onderzeeër U-156 onder commando van Kapitänleutnant Werner Hartenstein, beter bekend als de 'Dolle Hond'

door Jolanda Croes

Dit hebben we kunnen lezen in een speciale editie van de 'Aruba Esso News' van 16 februari 1962, twintig jaar na de verschrikkingen van deze nacht, waar velen het leven lieten op Aruba tijdens de tweede wereldoorlog, opdat wij vandaag in vrijheid mogen leven. Dit jaar is het precies 81 en 54 jaar geleden dat er een einde kwam aan de Eerste en Tweede Wereldoorlog en op 4 mei herdenken wij al degenen die tijdens deze oorlogen gevallen zijn en ook diegenen die tijdens vredesoperaties gediend hebben in landen zoals onder andere in Cambodja, Iran, Irak en Haïti. Onder de gevallenen bevindt zich een groot aantal Bonairianen.

Deze dag is een dag van bezinning, een dag om even stil te staan en onze oorlogshelden te herdenken. Al is Aruba maar een klein eiland, toch heeft het een belangrijke rol gespeeld in de Tweede Wereldoorlog door het leveren van olie aan de geallieerden, waardoor het kleine eilandje ook meteen een doelwit werd van de Duitsers. De oorlogsjaren van 1940 tot 1945 hebben zeker hun stempel gedrukt op het dagelijks leven van de Arubanen.

De regering van Aruba en de Koninklijke Marine schenken dit jaar speciale aandacht aan de jaarlijkse herdenking op 4 mei bij het standbeeld van de oorlogsslachtoffers. De organisatie is in handen van majoor der mariniers Rik van der Maas, arumil kapitein der mariniers van Aruba Orlando Quandt, de adjudant van de gouverneur kapitein der mariniers Cor van Alderwege en van overheidswege de chef protocol, Marinus Wegereef samen met het persbureau van de ministerraad.

Op deze dag wordt twee minuten stilte gehouden en worden kransen gelegd door de Koninklijke Marine, de gouverneur samen met de minister-president, een vertegenwoordiger van de Bonaireaanse oorlogsslachtoffers en worden er toespraken gehouden door de heer Nicky Ecury van Aruba en een vertegenwoordiger van de Bonaireanen op Aruba. De ceremonie wordt geleid door de veldaalmoezenier en wordt na afloop gevolgd door een receptie. Op deze dag wordt door oorlogsveteranen wacht gehouden bij het standbeeld van onze nationale oorlogsheld, Boy Ecury.

In de snelle wereld waar we tegenwoordig in leven, is het soms goed om even stil te staan bij het verleden en om na te gaan wat zijn gevolgen voor ons vandaag betekenen. Voor ons hier op ons kleine eilandje, zou ik zo zeggen: heel veel. Door de moed en heldhaftigheid van anderen, maar ook door hun pijn en leed, is het ons gelukt meer dan een halve eeuw de vrede te bewaren. Als wij bedenken dat Aruba door de aanwezigheid van de Lago Oil & Transport Company, vijand nummer één was voor de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog, dan mogen we dankbaar zijn dat we dit vandaag nog mogen navertellen en dat ons niet hetzelfde lot beschoren was als 'Atlantis'.

U-156

De U-156 was een onderzeeër klasse IX-C met 25 torpedo's aan boord. Het had een rijkwijdte van 11.000 mijl en een snelheid van 18.3 knopen boven water en 7.3 knopen onder water. Toen de onderzeeër Bremen in 1941 verliet, had deze slechts één doel: de olieraffinaderij op Aruba vernietigen.

Alleen commandant Hartenstein wist dit, zelfs de bemanning werd in het duister gehouden omtrent hun doelwit. Pas toen ze Guadeloupe voorbij voeren, beseften ze dat ze in het Caribisch gebied gingen opereren. De 'Dolle Hond' informeerde hun toen dat ze deel uitmaakten van de groep 'Neuland' die als opdracht had de olieraffinaderijen op Aruba en Curaçao met de grond gelijk te maken. De aanval zou plaatsvinden in de vroege uren van 16 februari 1942.

En dit geschiedde precies zoals de 'Dolle Hond' het had uitgekiend. Aan boord van de U-156 had men alle tijd om de olietankers te bestuderen die lui en nietsvermoedend voor de kust van Aruba bij de Lago in de prachtige blauwe zee lagen te wiegen. Er waren verschillende: de *Pedernales*, de *Oranjestad*, de *Tía Juana*, de *Ramona*, de *San Nicolas* en de *Yamanota*. De eerste torpedo raakte de Pedernales in de flank. Ze barstte uiteen in een zee van vuur. Overal kon je angstgeschreeuw horen van de bemanning op het brandende schip. De meesten kwamen om in de vlammen of verdronken in de zwarte zee. Na twee mislukte pogingen werden de Ramona en de San Nicolas getorpedeerd en tenslotte ook de Tia Juana die in het centrum getroffen werd en langzaam in de diepte verdween, 17 bemanningsleden met zich meenemend. Aruba trilde op haar grondvesten en de angst is in een ieder gaan huizen. Met de komst van de U-156 heeft ook het geweld van de oorlog het eiland bereikt.

VRIJWILLIGERS

Nadat in Europa Nederland overweldigd werd, moesten alle jonge mannen op Aruba tussen 18 en 20 jaar in dienst van het Vrijwilligers Korps. Iedereen werd gerekruteerd. Honderden mannen werden geronseld en kregen onderdak in barakken te Savaneta Kemp of te Eagle. Er werd op strategische punten wacht gehouden. Op de vermaledijde dag dat de torpedo's afgeschoten werden, gingen er twee verloren. Een werd nooit gevonden en de andere belandde op het strand. Er kwamen twee torpedoexperts uit Curaçao aan om de torpedo te onderzoeken en deze op een veilige manier onklaar te maken. Eerst werden er foto's gemaakt van dit oorlogsmaterieel en daarna moest een van de soldaten erop gaan zitten om twee schroeven los te maken. Deze soldaat was Bruno Bremer. Geheel onschuldig en in de veronderstelling dat hij niet aan gevaar werd blootgesteld, klom Bruno op de torpedo en begon de schroeven los te maken. Hierna plaatste Majoor 'Torpedomaker', zoals hij genoemd werd, enkele staven dynamiet onder de torpedo. Iedereen maakte dat hij wegkwam en de dynamiet werd afgestoken. Tot hun verbazing blies deze operatie slechts wat zand op. Er gebeurde niets. In de overtuiging dat de torpedo niet meer af zou gaan, liepen de vier hogeren in commando op het oorlogstuig af en boog 'Torpedomaker' zich om een ijzeren draad om het kopstuk te binden. Deze raakte de slagpin en op dat moment verging de wereld. De andere mannen stonden ongeveer 200 meter verder en Bruno Bremer vertelt dat hij slechts een donderslag hoorde en een bliksemschicht zag en verder wist hij niets meer. Toen hij de volgende dag bijkwam, lag hij in het ziekenhuis met bloedende oren en een suizende kop. Zijn metgezel Kock lag samen met hem in het ziekenhuis. De vier officieren waren op slag dood. Bremer kan zich gelukkig prijzen dat hij dit verhaal kan navertellen, hoewel hij nog steeds last heeft van 'black-outs' en van geruis in zijn oren. Ook is hij aan een kant geheel doof en is hierdoor vroegtijdig uit het arbeidsproces gehaald. Sinds 1967 is Bremer bezig om een schadeloosstelling te claimen bij zowel Nederlandse als Arubaanse autoriteiten. Hij krijgt echter steeds nul op het rekest. Wat hij wel heeft gekregen is een koninklijke onderscheiding en een veteranenpas. Hij heeft liever een hoger pensioen, zegt hij.

VERANDERD

Aruba in de oorlogsjaren was ook veranderd. De komst van soldaten van allerlei nationaliteiten in oorlogsjeeps, maakte dat de bevolking met de neus op de feiten werd gedrukt. Eerst kwamen de Fransen, toen de Schotten en later de Canadezen. Tenslotte kwamen de Amerikanen. De bevolking mocht geen radio's bezitten en er mochten geen lampen aan 's nachts. Autolampen moesten bedekt worden met rode of zwarte lappen en slechts een vingerlengte mocht vrij blijven om uitzicht te bieden aan de chauffeur. Op de scholen kregen de kinderen elke dag oorlogsoefeningen. In elke klas was er een emmer met water, een hoopje zand en een schep met lange steel. Als de klok begon te luiden, moesten alle ramen als de bliksem dicht en kropen de kinderen onder de banken. Elke dag oefenden de nonnen voor het geval er een bom in de klas viel. De zuster legde een steen op de grond. Dat was dan de bom. De kinderen moesten hier een hoopje aarde overheen doen met de schep met lange steel en tenslotte ging het water eroverheen. Ook de ouders werden geïnstrueerd om deze onmisbare 'antiwapenen' in huis te halen. Mijn grootvader vond dit lariekoek en wilde hier niets van weten. Hij had duidelijk andere ideeën van een bom. Mijn moeder wachtte elke dag vol ongeduld wanneer die echte bom dan eens eindelijk in de klas viel. Honger was er echter niet. De bevoorrading van de troepen was heel essentieel daar men vond dat voedsel ook munitie was. Deze kanalen werden open gehouden en op zee verdedigd door moedige mannen die het eiland voorzagen van vlees, bloem, eieren en andere belangrijke producten. Door haar geografische ligging was het makkelijk voor Aruba om vanuit de andere eilanden uit het Caribisch gebied de rest zoals suiker, boter, koffie, zout, etcetera te krijgen. Aruba had geen tekort aan voedsel. De angst was er wel ingeslagen na de aanval op de Lago. De bevolking uit San Nicolas verhuisde toen ook naar Santa Cruz en omstreken. Overal werden ze ondergebracht bij families. Dit duurde totdat de oorlog voorbij was. Toen trokken ze weer terug naar huis. Via berichten in kranten zoals de 'Esso News' werd de bevolking erop geattendeerd om zuinig te zijn met het voedsel.

BOY ECURY

Niet alleen op Aruba, maar ook in Nederland hebben onze mannen gestreden voor hun vrijheid en hebben sommigen dit met hun leven moeten betalen. Een van deze mannen is Boy Ecury. Boy was 18 jaar oud toen hij naar Nederland vertrok om te studeren. Niet lang daarna brak de oorlog uit. Hij was in Rotterdam toen deze stad werd gebombardeerd en liep tussen het puin en kreeg de afgrijselijke lucht van verbrand mensenvlees bijna niet uit zijn neus. Dit was het moment van ommekeer in het leven van Boy Ecury, een trotse Arubaan die onrechtvaardigheid niet kon velen. Hij wist toen dat hij niet met lede ogen kon blijven toekijken terwijl er zoveel onrecht om hem heen gebeurde. Hij ging bij het verzet en hier kwam de echte strijder in hem naar boven. Hij kreeg weldra de meest gevaarlijke opdrachten om uit te voeren. Hij was te vertrouwen en hij was nergens bang voor. Hij behoorde tot de befaamde KP, de knokploeg. Door zijn bruine huidskleur viel hij echter steeds op en spoedig werd hij gezocht door de Duitsers. Hij moest toen onderduiken en vluchtte van het ene onderduikadres naar het andere, steeds opdrachten uitvoerend en steeds vluchtend voor zijn leven.

Boy was op het eind van de oorlog ervan overtuigd dat hij opgepakt zou worden. Hij was helemaal voorbereid op deze dag. Hij maakte een testament en liet onder andere zijn persoonlijke eigendommen na aan zijn broer Nicky, die samen met hem in het verzet zat. Tegen zijn vrienden zei hij vlak voordat hij opgepakt werd: "*Ik zal sterven met een glimlach op de lippen.*" Op 5 november 1944 werden hij en nog drie anderen opgepakt, hardhandig onderzocht, schuldig bevonden en zonder enige vorm van proces ter dood veroordeeld. Later die nacht stierf Boy als een held voor een Duits peloton. Alleen zijn beul heeft zijn glimlach kunnen zien. Het heeft drie jaar geduurd voordat de familie Ecury hun zoon heeft kunnen vinden. In 1947 kwam zijn stoffelijk overschot aan op Aruba en werd hij als een held ten grave gelegd. Later is er een standbeeld aan zijn nagedachtenis opgericht waar zijn broer Nicky nog elke dag even langs loopt en een verdwaald propje weghaalt en de krans met bloemen weer recht hangt.

ROL

Dat Aruba een belangrijke rol heeft gespeeld in de oorlog was ongetwijfeld een feit. In een brief van de heer L.G. Smith van 29 mei 1943 vertelt deze dat de president van de Lago Oil & Transport Company Ltd. gevestigd in New York een brief had ontvangen van de heer Robert Patterson, vice-secretaris van de defensie waarin laatstgenoemde het fantastische werk en inzet van de Lago en haar werknemers prijst. Hij schrijft onder meer:

"…. hoewel niet direct onder militaire beheersing, vormt Uw organisatie een belangrijk onderdeel van de militaire dienst van ons land en ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om een ieder van Uw werknemers te loven voor hun patriottisch aandeel in deze. Ook wil ik dat iedereen in Uw bedrijf en op Aruba op de hoogte wordt gebracht van het feit dat hun werk even belangrijk wordt geacht in ons oorlogsprogramma als het werk van de Gewapende Machten. Onze machtige vliegtuigen zouden inderdaad machteloos zijn geweest zonder de benzine van zuiver gehalte die deze loyale mensen op zulke vaderlandslievende wijze produceren."

Op 17 juli ontvangt L.G. Smith een tweede brief, dit keer getekend door de heer Woodward, Rear Admiral, hoofd van de Incentive Division van de Amerikaanse Marine. Hij schrijft ook zeer lovend over het werk van de Arubanen en de betekenis hiervan voor hun oorlogsprogramma. Hij schrijft: "De wijze waarop Uw werknemers gehoor hebben gegeven aan de hun opgedragen taak onder zeer moeilijke omstandigheden is zeer bemoedigend."

Ook de loyaliteit aan het Koningshuis is steeds in ere gehouden tijdens de oorlogsjaren. Toen de prinses geboren werd op 19 januari 1943 in Ottawa, Canada, hield gezaghebber I. Wagemaker een toespraak voor de scholen in het Lago Sport Park. Hij legde uit dat de prinses niet op vreemd grondgebied geboren werd daar een speciale wet ervoor gezorgd heeft dat haar geboorteplaats tot neutraal gebied werd verklaard. Er werden loftrompetten geblazen en overal werd er getoeterd. De vlaggen gingen ten top bij alle kantoren, huizen en schepen. Het eiland vierde feest.

VERJAARDAG

Toen Koningin Wilhelmina haar 63e verjaardag vierde in 1943 werd dit feit overal gevierd. In de kranten stond te lezen: "Dit is Harer Majesteit's vierde verjaardag op vreemden bodem, maar de dag nadert waarop Zij Haar geboortedag in Haar eigen land zal vieren, onder haar eigen Volk en waarop allen die Haar eren, Koninginnedag in vreugde zullen vieren, zonder vrees voor represailles."

Prinses Juliana bezocht Aruba tijdens de oorlogsjaren en alle schoolkinderen hebben voor haar gezongen en haar bloemen gebracht. Ze hadden allemaal smetteloos witte kleren aan met oranje strikken en rood-wit-blauwe vlaggetjes en zongen uit volle borst. Niet alleen oorlogsslachtoffers worden tegenwoordig herdacht op 4 mei. Deze generatie is langzaam aan het uitsterven. Zo herdenken wij nu ook degenen die gediend hebben tijdens vredeoperaties in landen zoals Irak, Iran, Cambodja, Haïti en andere. Een van deze personen is majoor der mariniers Rik van der Maas. Rik heeft in verschillende landen gediend onder soms minder prettige omstandigheden en steeds om de vrede te bewaren. In Haïti gebeurde dit tijdens de woelige verkiezingen van enkele jaren terug. Gelukkig verliepen deze operaties meestal geweldloos. Samen met majoor Van der Maas zijn er nog vele anderen die naar landen gestuurd worden waar nog steeds het woord vrede taboe is. De meest recente is wel Kosovo.

Yolanda Croes is schrijfster en medewerker van het bureau perschef ministerraad